

Pestgedrag in een gekleurde samenleving

Het verschil tussen jongeren met én zonder een migratieachtergrond aangaande klassiek en cyberpestgedrag in secundaire scholen

Jop VAN DER AUWERA

“Onze samenleving, een multiculturele samenleving? Ja, vandaag kijkt niemand nog vreemd op wanneer jongeren in Vlaamse scholen samenkomen met leeftijdsgenoten vanuit heel de wereld. De homogene klasgroep van enkele decennia geleden waar Jos, Marleen en Frans les volgden, is geëvolueerd naar een heterogene samenstelling waarin Pablo, Ahmed en Fatima geïntegreerd zijn. Nogal scherp gesteld, wil dat zeggen dat tien verschillende leerlingen tien verschillende talen en culturen met zich meebrengen. Het is daarom best mogelijk dat deze ‘verschillende achtergronden’ enkele spanningen op school teweegbrengen, in het bijzonder op het vlak van pesten (Van der Auwera, 2017, p. 41).”¹

De Belgische behoefte aan onderzoek

Het onderwijs in België is één van de meest toegankelijke en meest kwaliteitsvolle wanneer dit wereldwijd vergeleken wordt (OECD, 2016). Aan de andere kant scoort België dan weer uitermate slecht in Europa wanneer het op pestgedrag in het onderwijs aankomt. Volgens UNICEF zou in 2013 ongeveer 40% van de Belgische jongeren minstens éénmaal slachtoffer zijn geweest van pesterijen op school. Dit hoge cijfer maakt van België de op zes na slechtste leerling van Europa qua slachtofferpercentages, zowaar de slechtste wanneer we de Oost-Europese landen uit de lijst niet zouden meerekenen. Het problematische aan deze situatie is echter dat België op vlak van pestgedrag bij jongeren slechtere cijfers voorlegt dan pakweg tien jaar geleden.² Deze negatieve evolutie zou te wijten zijn aan de zware inzet op deze problematiek in onze omringende buurlanden en het ontbreken van een structurele en preventieve aanpak in ons eigen land (Vlaams Parlement, 2013).

België heeft in de aanpak van het pestprobleem lang een reactieve houding aangenomen. Deze houding is enigszins waardevol en belangrijk, maar per slot van rekening niet meer voldoende. Een structurele aanpak in België kan enkel slagen wanneer we de mogelijkheid bieden aan scholen om een preventief anti-pestbeleid op poten te zetten. Vandaag zien we bijvoorbeeld in Vlaamse scholen vaak ‘anti-pestacties’ opduiken onder initiatief van het Vlaams netwerk ‘Kies Kleur tegen Pesten’. Met enerzijds hun jaarlijkse ‘Week tegen Pesten’, die jongeren over heel Vlaanderen sensibiliseert, en anderzijds hun collectieve visie omtrent het thema ‘pesten’, is deze organisatie één van de belangrijkste voortrekkers van de preventiegedachte (Kies Kleur Tegen Pesten, 2017). Vermoedelijk is dit één van

de redenen waarom het aantal klachten over gepeste jongeren bij het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB) de laatste jaren stelselmatig afneemt (CLB, 2016, p. 28) en het slachtofferpercentage in Vlaanderen zich ondertussen onder het Europese gemiddelde van 11% bevindt (World Health Organization, 2016, pp. 200-201).³ Om deze positieve trend aan te houden en de preventieve maatregelen verder vorm te geven, is het nodig om een duidelijk en betrouwbaar beeld te hebben van de ‘risicogroepen’ die nu daadwerkelijk in contact komen met pestsituaties.

Pestgedrag en de rol van etniciteit: een grijze schemerzone

Daar waar het aantal pestonderzoeken ondertussen aanzienlijk toeneemt, bestaat er toch een noemenswaardig gemis aan onderzoeken waar etniciteit een centrale rol inneemt (zie o.a. Messinger, Nieri, Villar & Luengo, 2012, p. 308; Hong et al., 2014, p. 316). Het gebrek aan zulke pestonderzoeken is eerder merkwaardig, omdat net nu een multiculturele samenleving als norm wordt aanzien in vele Europese landen. Daaropvolgend toont buitenlands onderzoek aan dat er wel degelijk een verschil in pestgedrag bestaat tussen jongeren met én zonder een migratieachtergrond. Zo blijken in Oostenrijk meer jongeren zonder een migratieachtergrond slachtoffer te worden van klassiek pestgedrag (Strohmeier & Spiel, 2003, p. 111), hoewel Spaans onderzoek geen verschil constateert tussen beide groepen (Del Barrio Martínez et al., 2008, p. 672). In Nederland, Noorwegen en Zweden daarentegen, geven jongeren met een migratieachtergrond dan weer vaker aan het onderwerp uit te maken van pesterijen in vergelijking met jongeren zonder een etnische achtergrond (Van Dorsselaer et al., 2010, p. 48; Bjereld, Danebacken & Petzold, 2015, pp. 595-597).

Deze tegenstellingen zijn ook vast te stellen bij het ouderschap van pestgedrag: in Noorwegen zijn het vaker jongeren met een migratieachtergrond die pesten (Fandrem, Strohmeier & Roland, 2009, p. 915), terwijl in Nederland meer jongeren zonder migratieachtergrond de daderrol dragen (Van Dorsselaer et al., 2010, p. 48). Vermits uit deze tegenstrijdige resultaten geen eensluidende conclusie kan worden getrokken, en de genoemde landen erg verschillen qua etnische samenstelling, lijkt een Belgisch onderzoek aangewezen.

Onderzoek op maat van de multiculturele samenleving

Pestgedrag op school is al generaties lang een maatschappelijke bezorgdheid waarvan wereldwijd 200 miljoen jongeren slachtoffer worden (EADP, 2007). Omwille van die, én de hierboven beschreven redenen, is het opportuun om na te gaan of jongeren met een migratieachtergrond in België nu juist meer of minder slachtoffer en dader worden van pestgedrag. Is het zo dat pesters jongeren met een buitenlandse origine viseren? Of zijn zij het juist die pestslachtoffers maken?

Aan de hand van zowel een schriftelijke als een onlinebevraging, werd bij 1808 jongeren uit dertien verschillende Vlaamse en Brusselse secundaire scholen gepeild naar hun pestervaringen en -percepties.⁴ De leeftijd van de jongeren varieerde van twaalf tot twintig jaar oud, aangezien leerlingen uit zowel de eerste, tweede als derde graad deelnamen aan het onderzoek. Het doel bestond erin om een evenredig aantal jongeren met en zonder een buitenlandse origine in het onderzoek op te nemen door een evenwichtige mix te voorzien in 'gemengde' -en 'concentratiescholen' (zowel 'witte' als 'zwarte' scholen).⁵ Hierdoor had 46,2% van de jongeren in dit onderzoek een migratieachtergrond.⁶

Wat is pesten?

De meest gebruikte omschrijving van pesten is die van de Zweeds-Noorse psycholoog Dan Olweus. Hij omschrijft pestgedrag als het doelbewust stellen van agressieve of negatieve handelingen die herhaaldelijk en gedurende lange tijd plaatsvinden met een machtsongelijkheid tussen de dader en het slachtoffer (Olweus, 1993, pp. 9-10). In dit onderzoek werd het slachtoffer- en daderschap bevraagd door leerlingen de vragen 'Ben je dit schooljaar gepest geweest?' en 'Heb je dit schooljaar iemand gepest?' voor te leggen. Aangezien vaak verwarring bestaat tussen pesten en plagen, werd voorafgaand aan deze vragen een korte maar heldere begripsomschrijving van pesten gegeven: 'Onder pesten verstaat men het opzettelijk en op meerdere momenten (meer dan 1 keer) stellen van bepaald gedrag dat de andere persoon niet graag heeft.'

Wat is een migratieachtergrond?

Jongeren die aangeven dat zijzelf of één van hun ouders of grootouders geboren zijn in een ander land dan België, worden in dit onderzoek aanzien als jongeren met een migratieachtergrond. Het merendeel van de onderzoeken waar etniciteit een centrale rol speelt, nemen 'grootouders' niet op in hun operationalisering (zie o.a. Vervoort et al., 2010, p. 4; Bjereld et al., 2015, p. 595). Hier opkeerden we bewust om dit wel te doen. Deze jongeren vertonen in meerdere gevallen nog uiterlijke kenmerken van niet-Belgische afkomst (bv. jongeren uit Afrika of Azië), zijn de Nederlandse taal niet voor de volle 100% machtig (bv. andere taal of accent) of hanteren

andere culturele gebruiken.⁷ Gezien daders van pestgedrag scherp zijn in het opmerken van kenmerken die 'anders' zijn, aanschouwen we deze uiterlijke, taalkundige of culturele contrasten als een extra risicofactor om slachtoffer te worden van een pestsituatie (Veenstra, Huitsing, Dijkstra & Lindenberg, 2008, p. 80).

Pestslachtoffers: een kwestie van 'anders-zijn'

In dit onderzoek zijn het, net zoals in Nederland, Noorwegen en Zweden, de jongeren met een migratieachtergrond die significant vaker gepest worden (zie tabel 1). Zo geeft 13,3% van de jongeren met een buitenlandse origine aan het afgelopen schooljaar slachtoffer te zijn geweest van klassiek pestgedrag (o.a. slaan, uitsluiten, roddelen, vernederen,...), terwijl dit bij de jongeren zonder etnische achtergrond slechts 8,6% was. Een mogelijke verklaring voor dit verschil van bijna 5% kunnen we toeschrijven aan de eigenschap 'anders-zijn'. Jongeren met een migratieachtergrond zouden door hun afwijkende klederdracht, buitenlandse tongval of donkerdere huidskleur in het bezit zijn van een bepaald kenmerk waarover de jongeren zonder migratieachtergrond niet beschikken. Dit is ook de reden waarom clichématig op televisie 'de jongen met het rode haar' en 'het meisje met de beugel' het vaakst gepest worden. Door hun opvallende eigenschappen trekken ze – vaak ongewild – de aandacht van enkele pesters die gericht op zoek zijn naar 'in het oog springende slachtoffers' (zie o.a. Veenstra et al., 2008, p. 80).

Significante verschillen bij cyberpesten zijn er niet (zie tabel 1). Daar waar 4,7% van de jongeren zonder etnische achtergrond aan geeft online gepest te zijn, is dat bij de jongeren met een migratieachtergrond 6,7%. Dit verschil van 2% is beduidend minder dan de 5% bij klassiek pestgedrag. De reden voor het ontbreken van een significant verschil is eventueel te wijten aan het anonieme karakter van het internet. Hier is het namelijk moeilijker waar te nemen of iemands kleding, taal, huidskleur of culturele gebruiken afwijken van de aangenomen 'norm' in de Vlaamse samenleving. De geloofwaardigheid van de 'wie anders is, loopt meer risico'-hypothese wint hierdoor enkel aan kracht. Toch vragen enkele populaire jongerenwebsites (o.a. Facebook) vandaag een profielfoto waardoor klederdracht en huidskleur wel openlijk waarneembaar zijn. Op deze manier krijgen jongeren met buitenlandse roots dan toch – alweer – de stempel van 'anders' opgedrukt en verhoogt mogelijk de kans op slachtofferschap.

Voor leerkrachten is in dit verhaal een bijzondere rol weggelegd. Naast de ouders, zijn zij diegenen waarbij jongeren terecht kunnen met hun alledaagse problemen. Zo blijkt een open en toegankelijke houding van leerkrachten *an sich* reeds een mediërend effect uit te oefenen op het pestgedrag in een klasgroep. Pesters zouden zich als het ware geremd voelen om over te gaan tot pestgedrag, omdat ze weten dat deze ontvankelijke leerkrachten vaak reageren met sanctionerende maatregelen (o.a. strafstudies). Daarnaast, en om de jongeren te sensibiliseren, is het belangrijk dat leerkrachten bepaalde thema's (o.a. pesten, etniciteit en racisme) bespreekbaar maken door ze in hun lessen te integreren. Uit onderzoek blijkt namelijk dat wanneer leerkrachten multiculturele thema's in hun lessenspakket verwerken, het racisme in scholen afneemt (Verkuyten & Thijs, 2002, p. 326). Naar analogie met deze bevindingen, verwachten we hetzelfde voor pestgedrag. Kennis van andere culturen draagt immers bij tot het reduceren van vooroordelen en de ontwikkeling van

een empathische houding ten aanzien van 'de andere' (zie o.a. Allport, 1954; Pettigrew & Tropp, 2008, pp. 927-928). Hierdoor is het mogelijk dat leerlingen met een buitenlandse origine niet meer het label van 'anders' krijgen, maar als volwaardig lid van de klasgroep worden aanzien: 'onbekend maakt immers onbemind'.

Pesters: van een emancipatiedrang tot een ontkennende vingerwijzing

Wat de daders betreft, geeft 11,3% van de jongeren met een migratieachtergrond aan iemand het afgelopen jaar op klassieke wijze gepest te hebben, terwijl het percentage van pestende jongeren zonder migratieachtergrond met 3,1% toch significant lager ligt (zie Tabel 1). Ook bij cyberpestgedrag is een significant verschil tussen jongeren zonder en met een etnische achtergrond merkbaar (resp. 1,2% vs. 4%). Mogelijkerwijs ligt het 'wij vs. zij'-gevoel hier ook aan de basis van de geconstateerde verschillen. Jongeren met een migratieachtergrond ontwikkelen een minderwaardigheidsgevoel omdat de meerderheid hen aanziet als 'anders' (o.a. door hun taal, geloof of culturele tradities). Vanuit deze (gepercipieerde) achtergestelde positie streven jongeren met een migratieachtergrond naar een volwaardige positie in de klasgroep. Door pestgedrag te stellen, trachten ze macht, dominantie en aanzien te verwerven ten opzichte van de meerderheidsgroep, om de scheefgetrokken machtsverhoudingen tussen 'wij, de minderheid' vs. 'zij, de meerderheid' weer in evenwicht te brengen (zie o.a. Veenstra et al., 2008, p. 80; Graham & Juvonen, 2002, pp. 175-176).

Vervolgens komt uit dit onderzoek naar voren dat jongeren met en zonder een migratieachtergrond pestgedrag op een andere wijze percipiëren. Zo zijn significant meer jongeren met een migratieachtergrond dan zonder de mening toegedaan dat pestgedrag toegelaten is wanneer het slachtoffer het verdient (16,7% vs. 7,7%) of een slecht karakter heeft (10% vs. 5,8%). Daartegenover geven significant meer jongeren zonder migratieachtergrond aan dat omstanders ook schuld treft aan het pestgedrag wanneer ze niet ingrijpen (49,3% vs. 40,8%). Hierdoor besluiten we dat jongeren met een migratieachtergrond de schuld voor het pestgedrag eerder bij de slachtoffers leggen (*moral justification* en *blaming the victim theory*), terwijl jongeren zonder een buitenlandse origine veeleer hun verantwoordelijkheid delen met meerdere zwijgzame omstanders. Daarom lijkt het nuttig, en misschien ook nodig, om de jongeren doelgericht en specifiek te sensibiliseren door op de negatieve kanten van pesten te wijzen.

'Van je vrienden moet je het hebben'

Het verschil tussen omstanders (*i.e.* getuigen) van pestgedrag met en zonder een migratieachtergrond blijkt ook aanzienlijk groot (zie Tabel 1). Bij de omstanders met een etnische achtergrond geeft 49,3% aan dat ze het afgelopen jaar getuige zijn geweest van een peestsituatie (zowel klassiek als cyberpesten), hoewel dat bij de omstanders zonder etnische achtergrond beduidend minder is, met 36,6%. De verklaring voor dit significante verschil van bijna 13% kunnen we zoeken in de vriendschapsrelaties die jongeren aangaan.

Jongeren trekken significant vaker op met 'etnisch gelijken'. Dit wil zeggen dat ze voornamelijk omgaan met jongeren die dezelfde etnische achtergrond hebben. Zo constateren we dat 62,2% van de jon-

geren met een migratieachtergrond drie of meer hechte vrienden heeft van buitenlandse origine, terwijl dit bij jongeren zonder migratieachtergrond amper 34,6% is. Het gevolg daarvan is dat jongeren met een migratieachtergrond meer getuige zijn van peestsituaties, aangezien 'hun etnische gelijken' zowel meer pesten als vaker slachtoffer worden van pestgedrag. Kortom, jongeren met een etnische achtergrond zien meer vrienden pesten, maar zien ook meer vrienden gepest worden, waardoor ze – qua aantal – meer peestsituaties waarnemen. Het zou immers kunnen dat deze omstanders – in lijn met de sociaal-cognitieve leertheorie van Bandura (1971) – het pestgedrag nabootsen en imiteren (*modelleren*) volgens het principe van: 'zien pesten, doet pesten' (*observatieleer*). Ook hier is sensibilisering aan de orde indien we een 'pestcultuur' willen vermijden. Het is immers niet het doel om de omstanders met een migratieachtergrond in de toekomst de rol van slachtoffer of dader te laten opnemen.

Diverse scholen als onderdeel van de preventie

Gezien door verschillende migratie- en globaliseringsprocessen onze samenleving een heterogene samenstelling aanneemt, is het niet onlogisch dat het aantal jongeren met een migratieachtergrond stelselmatig toeneemt in Vlaamse en Brusselse scholen (Geldof, 2013, pp. 72-73). Daarbij rijst de vraag of hierdoor het aantal slachtoffers, daders en getuigen van pestgedrag ook zal toenemen in deze scholen. Met de vluchtelingencrisis én de huidige resultaten uit dit onderzoek in het achterhoofd, is op die logische vraag toch enigszins een pessimistisch antwoord te verwachten. Niettemin is de respons op dit vraagstuk, mits nuance, toch tamelijk rooskleurig.

Tabel 1 toont namelijk aan dat in 'witte' concentratiescholen significant meer jongeren met een migratieachtergrond op klassieke wijze pesten in vergelijking met jongeren zonder migratieachtergrond (7,8% vs. 2%). Doordat de kloof tussen 'wij' versus 'zij' hier groter is, moeten ze als minderheid 'extra hun best doen' (*i.e.* meer pesten) om status en aanzien te verwerven. Naarmate het aantal jongeren van buitenlandse origine stijgt (bv. in gemengde en 'zwarte' concentratiescholen), blijken jongeren met en zonder migratieachtergrond even vaak dader te zijn. Hetzelfde geldt voor slachtoffers van klassiek pestgedrag. Daar waar de slachtoffers in 'witte' concentratiescholen overwegend jongeren met een migratieachtergrond zijn (14,8% vs. 6,2%), stellen we in de gemengde scholen en de 'zwarte' concentratiescholen geen significant verschil vast tussen jongeren met en zonder een etnische achtergrond. Ten slotte werden bij het cyberpesten geen significante verschillen vastgesteld bij jongeren met en zonder migratieachtergrond in witte, gemengde en zwarte scholen.

Een gezonde en evenwichtige mix van diverse culturen lijkt dan ook de oplossing om de ervaren 'wij vs. zij'-kloof te verkleinen en het gevoel van 'anders-zijn' te reduceren. De huidige migratieprocessen dienen dan ook niet als 'dreiging', maar als opportuniteit te worden aanzien om te evolueren naar een schoolcultuur zonder stigmatisering.

Toch is hierbij een belangrijke kanttekening te maken. Zo blijkt dat in gemengde en zwarte concentratiescholen, in vergelijking met witte concentratiescholen, significant meer jongeren slachtoffer worden van klassiek pesten (resp. 13,7% en 11,8% vs. 8,8%) en cyberpesten

(resp. 8,7% en 8,5% vs. 3,2%). Hetzelfde geldt voor daders. Ook hier geven in witte concentratiescholen minder jongeren aan dader te zijn in vergelijking met gemengde en zwarte concentratiescholen. Zowel voor klassiek pesten (resp. 3,7% vs. 8,9% en 13%) als voor cyberpesten (resp. 1,4% vs. 3% en 4,8%) zijn de verschillen significant. Bijgevolg is het dus aanbevelingswaardig dat in gemengde en zwarte concentratiescholen sensibilisering en preventie nuttig – en misschien wel noodzakelijk – is.

Naar een schoolomgeving zonder polarisatie

Uit het onderzoek concluderen we dat jongeren met een migratieachtergrond significant vaker slachtoffer, dader én getuige van pestgedrag worden wanneer we dit vergelijken met jongeren zonder migratieachtergrond. Hieruit afleiden dat deze jongeren een risicogroep vormen, lijkt toch té voorbarig en té ongenueanceerd. De daders zijn namelijk niet de enige 'schuldige' in het verhaal.

Het is allerm minst onze intentie om de verantwoordelijkheid van daders te minimaliseren, maar zolang jongeren met een andere taal, ander uiterlijk of andere culturele gebruiken gecategoriseerd worden als 'anders', zal het 'wij vs. zij'-gevoel stevast blijven aangroeien en zullen ook de gevonden verschillen in pestgedrag blijven bestaan. Nu duidelijk is wat het 'wij vs. zij'-gevoel teweegbrengt, dienen verschillende actoren (media, beleid, onderwijs,...) hier in de toekomst extra aandacht aan te spenderen. Een mentaliteitswijziging op macroniveau lijkt daarom het meest adequate en duurzame antwoord om te evolueren naar een inclusieve samenleving zonder polarisatie. Om deze ambitieuze doelstelling om te zetten in de praktijk, zijn specifieke preventiemaatregelen en doelgerichte sensibilisering noodzakelijk (in het bijzonder in gemengde en zwarte concentratiescholen).

Het organiseren van discussiefora, studiedagen en projectweken omtrent de thema's 'pesten', 'cultuur' en 'diversiteit' geeft beleidsmakers,

TABEL 1: PESTGEDRAG IN HET SECUNDAIRE ONDERWIJS: VERSCHIL TUSSEN JONGEREN MET EN ZONDER EEN MIGRATIEACHTERGROND (N=1808)

	Jongeren zonder een migratie-achtergrond	Jongeren met een migratie-achtergrond	Sig.
Klassiek pesten			
Klassiek pestslachtoffer	8,6%	13,3%	**
Witte concentratieschool	6,2%	14,8%	**
Gemengde school	14,1%	13,3%	
Zwarte concentratieschool	15,9%	11,0%	
Klassieke dader	3,1%	11,3%	**
Witte concentratieschool	2,0%	7,8%	**
Gemengde school	6,2%	11,9%	
Zwarte concentratieschool	4,5%	14,4%	
Cyberpesten			
Cyberpestslachtoffer	4,7%	6,7%	
Witte concentratieschool	2,8%	4,4%	
Gemengde school	9,7%	7,6%	
Zwarte concentratieschool	9,1%	8,2%	
Cyberpestdader	1,2%	4,0%	**
Witte concentratieschool	1,0%	2,4%	
Gemengde school	1,8%	4,3%	
Zwarte concentratieschool	2,3%	5,2%	
Getuigen van peestsituaties			
Getuigen van klassiek en cyberpesten	36,6%	49,3%	**
Witte concentratieschool	30,9%	43,2%	**
Gemengde school	51,8%	52,4%	
Zwarte concentratieschool	50,0%	52,8%	

* = $P < .05$; ** = $P < .01$

scholen en leerkrachten dan ook de nodige kennis om op een weloverwogen manier te reageren op het pestprobleem. De cijfers uit dit onderzoek tonen namelijk aan dat het elementair is om te blijven inzetten op een anti-pestbeleid in scholen, gepaard gaande met preventieve informatie- en anti-pestcampagnes. Door enerzijds het thema bespreekbaar te maken en anderzijds een doelgerichte sensibilisering op te starten, worden de jongeren immers bewust van de negatieve kanten van pesten.

Om over dit thema zonder taboe te spreken en de jongeren bewust te maken van het probleem, bekleedt de leerkracht een prominente rol. Zo blijkt dat in scholen waar leerkrachten zich receptief opstellen, minder jongeren slachtoffer worden van pestgedrag (Verkuyten & Thijs, 2002, p. 326). Laat de cijfers uit het uitgevoerde onderzoek dan ook als bron dienen om de kennis van het onderwijzend personeel uit te breiden. Zodoende kunnen leerkrachten een nauwkeurig beeld vormen omtrent het pestgedrag bij jongeren met én zonder een migratieachtergrond. In de praktijk kan dit een enorme hulp betekenen, vermits leerkrachten vaak een foutief beeld hebben van pestsituaties en bijgevolg de jongeren helpen vanuit een verkeerd interpretatiekader (zie o.a. Bauman & Del Rio, 2006, pp. 225-226).

Tot slot hebben we met dit onderzoek getracht om enerzijds de bestaande Belgische lacune over dit thema op te vullen en anderzijds een aanzet te geven voor bijkomend onderzoek. Aangezien uit ons onderzoek niet duidelijk naar voren komt of jongeren omwille van etnische redenen pesten, dan wel gepest worden, lijkt bijkomend en uitvoeriger onderzoek naar etnisch pestgedrag aan te raden. In het bijzonder wanneer blijkt dat de grens tussen 'pestgedrag bij jongeren met een migratieachtergrond' en 'etnisch pestgedrag' soms erg dun is, maar wel overlap vertoont.

Jop VAN DER AUWERA*

Faculteit Rechtsgeleerdheid – KU Leuven
Herbert Hooverplein 10, 3000 Leuven
jop.vanderauwera@kuleuven.be

* Jop Van der Auwera is als doctoraatsonderzoeker verbonden aan het Leuven Instituut voor Criminologie (LINC). Met zijn onderzoek 'De verschillen tussen allochtone en autochtone jongeren inzake slachtofferschap en ouderschap bij zowel klassiek als cyberpesten' won hij de Klasse-prijs 2016 voor beste onderwijsscriptie in Vlaanderen en de Facultaire Masterscriptieprijs 2015-2016 van de Faculteit Rechtsgeleerdheid (KU Leuven).

LITERATUUR

- Allport, G. W. (1954). *The Nature of Prejudice*. Cambridge: Addison-Wesley.
- Bandura, A. (1971). *Social Learning Theory*. Morristown: General Learning.
- Bauman, S., & Del Rio, A. (2006). Preservice Teachers' Responses to Bullying Scenarios: Comparing Physical, Verbal, and Relational Bullying. *Journal of Educational Psychology*, 98 (1), 219-231.
- Björklund, Y., Danebacken, K., & Petzold, M. (2015). Differences in prevalence of bullying victimization between native and immigrant children in the Nordic countries: A parent-reported serial cross-sectional study. *Child: Care, Health and Development*, 41 (4), 593-599.
- CLB. (2016). De Centra voor Leerlingenbegeleiding in cijfers: schooljaar 2015-2016 (jaarverslag), gepubliceerd op: www.go-clb.be/jaarverslag/CLB_jaarverslag_15.16_def.pdf.
- EADP. (2007). *Kandersteg Declaration Against Bullying in Children and Youth*. The European Association for Developmental Psychology, Athene, gepubliceerd op: www.eadp.info/news/kandersteg-declaration-against-bullying-in-children-and-youth/.

- Fandrem, H., Strohmeier D., & Roland, E. (2009). Bullying and Victimization among Native and Immigrant Adolescents in Norway: The Role of Proactive and Reactive Aggressiveness. *Journal of Early Adolescence*, 29 (6), 898-923.
- Geldof, D. (2013). *Superdiversiteit: Hoe Migratie Onze Samenleving Verandert*. Leuven: Acco.
- Graham, S., & Juvonen, J. (2002). Ethnicity, Peer Harassment, and Adjustment in Middle School: An Exploratory Study. *Journal of Early Adolescence*, 22(2), 173-199.
- Hong, J., Peguero, A., Choi, S., Lanesskog, D., Espelage, D., & Lee, N. (2014) Social Ecology of Bullying and Peer Victimization of Latino and Asian Youth in the United States: A Review of the Literature. *Journal of School Violence*, 13 (3), 315-338.
- Kies Kleur Tegen Pesten. (2017). Missie, gepubliceerd op: www.kieskleurtegenpesten.be/het-netwerk/missie.
- Messinger, A., Nieri, T., Villar, P., & Luengo, M. (2012). Acculturation Stress and Bullying Among Immigrant Youths in Spain. *Journal of School Violence*, 11 (4), 306-322.
- OECD. (2016). *Education at a Glance 2016: OECD Indicators*. OECD Publishing, Parijs, gepubliceerd op: http://dx.doi.org/10.187/eag-2016_en.
- Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2008). How Does Intergroup Contact Reduce Prejudice? Meta-analytic Tests of Three Mediators. *European Journal of Social Psychology*, 38 (6), 922-934.
- Strohmeier, D., & Spiel, C. (2003). Immigrant Children in Austria: Aggressive Behavior and Friendship Patterns in Multicultural School Classes. *Journal of Applied School Psychology*, 2003, 19 (2), 99-116.
- Van der Auwera, J. (2017). Allochtone jongeren, een risicogroep wat pesten betreft?. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek, Kinderpsychiatrie en Klinische Kinderpsychologie (TOKK)*. 42 (1), 41-43.
- Van Dorsselaer, S., De Looze, M., Vermeulen-Smit, E., De Roos, S., Verdurmen, J., Ter Bogt, T., & Vollebergh, W. (2010) *Gezondheid, welzijn en opvoeding van jongeren in Nederland*. Utrecht: Trimbos-instituut.
- Veenstra, R., Huitsing, G., Dijkstra, J.K., & Lindenberg, S. (2008). Wie pest wie? Een netwerkbenadering van pesten. *Justitiële verkenning*, 34 (5), 78-92.
- Verkuyten, M., & Thijs, J. (2002). Racist victimization among children in The Netherlands: the effect of ethnic group and school. *Ethnic and Racial Studies*, 25 (2), 310-331.
- Vervoort, M. H. M., Scholte, R. H. J., & Overbeek, G. (2010). Bullying and Victimization among Adolescents: The Role of Ethnicity and Ethnic Composition of School Class. *Journal of Youth and Adolescence*, 39 (1), 1-11.
- Vlaams Parlement. (2013). Vr. en Antw. Vlaams Parlement – Commissievergadering: Commissie voor Onderwijs en Gelijke Kansen. 2012-13, Vr. nr. 1432, 25 april 2013, C186 – OND20 (V. CELIS, antw. P. SMETS).
- World Health Organization. (2016). *Growing up unequal: gender and socioeconomic differences in young people's health and well-being. Health behaviour in school-aged children (hbosc) study: international report from the 2013/2014 survey*. Copenhagen: HBSC-study.

NOTEN

1. Dit artikel is een meer uitgebreide en gedetailleerde versie van een eerder verschenen (korte) samenvatting van het onderzoek in het tijdschrift TOKK: Van der Auwera, J. (2017). Allochtone jongeren, een risicogroep wat pesten betreft?. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek, Kinderpsychiatrie en Klinische Kinderpsychologie (TOKK)*. 42 (1), 41-43.
2. De reden waarom België vandaag zo hoog scoort qua slachtofferpercentages heeft hoofdzakelijk te maken met de slachtofferpercentages in Wallonië. Deze zijn immers dubbel zo hoog (21%) in vergelijking met de Vlaamse slachtofferpercentages (9%).
3. Zie opmerking noot 2.
4. Meer informatie over de resultaten, de gebruikte meetinstrumenten en de methode kunt u vinden in: Van der Auwera, J. (2016). *De verschillen tussen autochtonen en allochtonen aangaande slachtoffer- en ouderschap bij zowel klassiek pesten als cyberpesten*. Leuven: KU Leuven. Onderzoek kan opgevraagd worden via: jop.vanderauwera@kuleuven.be.
5. We maken een onderscheid tussen 'witte' concentratiescholen (minder dan 30% leerlingen met een migratieachtergrond), 'gemengde' scholen (tussen 30% en 70% leerlingen met een migratieachtergrond) en 'zwarte' concentratiescholen (meer dan 70% leerlingen met een migratieachtergrond).
6. De continentale achtergrond van de jongeren met een migratieachtergrond bevond zich in: Europa (48,2%), Afrika (33,9%), Azië (11,2%), Zuid-Amerika (3,3%), Noord-Amerika (2,8%) en Oceanië (0,6%).
7. Ook wanneer de jongeren zelf of de ouders of grootouders van de jongeren in een land geboren zijn waar op basis van de uiterlijke kenmerken niet kan worden afgeleid dat men een migratieachtergrond heeft (o.a. West-Europa: Nederland (8,9%), Frankrijk (4,6%), Duitsland (4,4%),...), is hij/zij opgenomen in de groep 'jongeren met een migratieachtergrond'. We verwachten dat deze jongeren een buitenlands accent (kunnen) hebben, waardoor ze makkelijker als 'anders' worden aanzien.